Yayın Geliş Tarihi: 16.01.2024
Yayına Kabul Tarihi: 12.06.2024
Online Yayın Tarihi: 00.00.2024
http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.xxxxxx0

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 26, Sayı: x, Yıl: 2024, Sayfa: xx
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

AİLE YAPISI BAĞLAMINDA AİLE İÇİ ŞİDDETİN, KADINLARIN MADDE BAĞIMLILIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Işık ÖZTÜRK[*]
Nilüfer ÖZCAN[**]

Öz[1]

Madde bağımlılığı geçmişte de günümüzde de toplumsal sağlığı etkileyen ciddi bir sosyal problem olarak önümüze çıkmaktadır. Özellikle madde bağımlılığı çalışmalarında kadınların kendilerini saklamaları bizi kadınlarla konuşmaya, onları daha görünür kılmaya itmiştir. Çalışmanın merkezinde aile kurumunun ve kadınların olması bu çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, aile yapısının, aile içi iletişimin, ailedeki şiddetin kadın madde bağımlılığında nasıl bir rol oynadığının incelenmesidir. Çalışma, Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü'nde(AMATEM) ayakta tedavi gören 10 madde bağımlısı kadın ile görüşülen nitel bir çalışmadır. Çalışmanın deseni, örnek olay desenidir. Çalışma bulguları, aile yapısının ve aile içindeki şiddetin kadın madde bağımlılığında ciddi bir rol oynadığını ortaya çıkarmaktadır. Kadınların hem ana-baba ailesinden hem de evlenip yeni kurdukları ailelerinden önemli derecede etkilendikleri görülmektedir. Olumsuz ebeveyn tutumları ve hem doğdukları ailede hem de kendi kurdukları ailede şiddetin varlığı, kadınları madde bağımlılığına yönlendiren ailesel etkenler olarak belirlenmiştir. Sosyolojide madde bağımlılığı çalışmalarının az olması nedeniyle ve daha çok madde bağımlılığı çalışmalarının doğa bilimlerinde ele alınması nedeniyle bu çalışma sosyoloji literatürüne katkı yapmayı hedeflemiştir.

Anahtar Kelimeler: *Madde Bağımlılığı, Kadın, Aile Yapısı, Şiddet.*

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Öztürk, I. & Özcan, N. (2024). Aile yapısı bağlamında aile içi şiddetin, kadınların madde bağımlılığı üzerindeki etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *26* (x), x-x.

[*] Yüksek Lisans Mezunu, ORCID: 0000-0003-4061-8553. isik.ozturk@ogr.deu.edu.tr

[**] Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ORCID: 0000-0002-0626-6251. nilufer.ozcan@deu.edu.tr

[1] Bu makale "Kadın Madde Bağımlılığında Aile Yapısı ve İlişkilerinin Rolü Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma" (2023) başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Çalışma için, 06.07.2022 tarih ve E-87347630-659-306093 sayılı karar ile etik kurul onayı alınmıştır. Katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

This article is an extract from the Master's thesis entitled "A Sociological Study On The Role Of Family Structure And Relationships In Female Substance Addiction" (2023).

THE EFFECT OF DOMESTIC VIOLENCE WITHIN THE FAMILY STRUCTURE ON WOMEN'S SUBSTANCE ADDICTION

Abstract

Substance addiction remains a serious social problem that has significantly impacted public health both in the past and in contemporary times. Particularly in substance abuse studies, the fact that women hide themselves has pushed us to talk to women and make them more visible. The uniqueness of this study lies in its focus on the family institution and women. The objective is to examine the role of family structure, communication within the family, domestic violence in female substance addiction. This study is a qualitative research conducted with 10 female substance addicts receiving outpatient treatment at the Ege University Institute of Substance Addiction, Toxicology, and Pharmaceutical Sciences (AMATEM). The research design follows a case study pattern. Findings indicate that family structure and domestic violence significantly influence female substance addiction. Women seem profoundly affected by both their parental family and the families they form through marriage. Negative parental attitudes and the presence of violence in both their natal and established families have been identified as familial factors leading women toward substance addiction. Given the scarcity of sociological studies on substance addiction and the dominance of natural science perspectives in such research, this study aims to contribute to sociological literature.

Keywords: *Substance Addiction, Women, Family Structure, Violence.*

GİRİŞ

Madde bağımlılığı toplumun sağlığını ilgilendiren bir konu olarak geçmişten günümüze her zaman önemli bir konu olmuştur. Özellikle günümüzde madde kullanımı artmış ve 2020 yılında, dünya genelinde 15-64 yaş arası, çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu tahminen 284 milyon kişi son 12 ay içinde uyuşturucu kullanmıştır. Uyuşturucu kullanan kişi sayısının 226 milyon ve yaygınlığın % 5 olduğu tahmin edilmekte ve 2010 yılına göre % 26'lık bir artışı temsil etmektedir. Uyuşturucu kullanımının giderek artması da üzerinde daha çok araştırma yapılmasını gerektiren bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (UNODC 3, 2021; UNODC 2, 2022). Bireylerin madde kullanımına yönelmesinde birçok sebep bulunmaktadır. Bunlardan biri antidepresan kullanımıdır. Günümüzde hem ülkemizde hem de dünyada oldukça artmıştır. Tedavi merkezlerinde psikiyatristlerin hastalarının artması ve buna bağlı olarak tedavi süresinin kısalması, psikoterapi yerine ilaç tedavisine öncelik verilmesi, hastaların ilacı "çabuk" bir çözüm olarak görmesi ve dolayısıyla doktorlarından talep etmeleri ve anında hızlı bir çözüm aramaları antidepresan kullanımını artıran sebeplerin arasındadır (Başlar, 2023; Kemal Temel, 2019; Campbell, 2017; Learmonth, 2016). Bir başka sebep, ülkelerin düşük gelir düzeyleridir. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin raporuna göre, madde kullanım oranı, gelir düzeyi düşük ülkelerde ve nüfusu hızlı bir şekilde artan ülkelerde diğer ülkelere göre en yüksek orandadır. Bu konuda UNODC'nin yaptığı 2030 projeksiyonuna göre, düşük gelirli ülkelerde madde kullanımı %43 artış gösterecektir (UNODC 4, 2021). Bu ülkeler aynı zamanda çeşitli

suç örgütlerine ortam oluşturmaktadır. Bu örgütlerin madde satışından kazandıkları paralar onların önemli bir ekonomik geliridir. EUROPOL'ün değerlendirmesine göre, suç örgütlerinin %38'i uyuşturucu üretimi ve kaçakçılığı ile bağlantılıdır (2021, s. 14). Madde bağımlılığındaki artışta başka bir neden bireylerin aile üyeleri arasında madde kullanımı ya da bağımlılığının olmasıdır (Whitfield, 2014; Çataloğlu, 2011; Bozkurt, 2015; Havaçeliği Atlam & Yüncü, 2017). Yapılan çalışmalarda bir başka sebep olarak, aile içi iletişim kopukluğu veya iletişimin olmaması gösterilmektedir. Bu konuyla ilgili madde kullanan ve kullanmayan gençler arasında yapılan çalışmalarda, madde kullanmayan gençlerin aile üyeleri arasında yüksek iletişim olduğu görülmüştür (Çataloğlu, 2011; Jedrzejczak, 2005; Okamoto vd., 2009).

Çalışmamızın incelediği bir diğer konu olan aile içi şiddetin görülme sıklığındaki artıştır. İstatistikler incelendiğinde aile içi şiddetin en çok kadına karşı işlendiği görülmektedir (WHO, 2004, ss. 11-14). Türkiye'de kadına karşı artan şiddetin nedenleri incelendiğinde kadınların eşlerinin kendilerini cinsel ilişkiye zorlamaları (Altınay & Arat, 2008, ss. 86-87), ekonomik sorunlar, eşin/partnerin alkol/madde bağımlılığı, kadının eşine çeşitli sebeplerle tepkiselliği, eşini istememesi, eşinin ailesi tarafından istenmemesi (Başkale & Sözer, 2015), partnerin düşük sosyo-ekonomik seviyeye sahip olması, şiddet uygulayan kişinin sevgisiz-saygısız ortamda yetişmesi, şiddet uygulayan kişinin psikiyatrik hastalığa sahip olması ve ataerkil sistemde yetişmesi (Baysan Arabacı & Uygun, 2022, s. 39) gibi etkenler gösterilmektedir. Pandemi döneminde aile içinde kadına karşı artan şiddetin sebeplerini araştıran çalışmalarda ise işsizlik, evde kalma zamanının uzaması, anksiyete ve stres, sosyal çevre ile iletişimin azalması, daha ağır hayat şartları, sosyal ihtiyaçlar bulunmuştur (Toprak Ergönen vd., 2020; Ünal & Gülseren, 2020). Yurt dışındaki çalışmara baktığımızda da kadının partnerinin alkol kullanıyor olması (Collins vd., 1997; Abbey vd., 2004), çok fazla porno içerik izlemesi kadına karşı şiddeti ortaya çıkarmaktadır (Allen, 1992). Bununla birlikte kadına şiddet uygulayan partnerin ilkokul sonrası eğitim almamış olması, partnerin çocuklukta ebeveyn şiddetine tanık olması, iş yerinde ve topluluklarda uyuşturucu kullanması, sorunlu alkol kullanımının olması, kadına vurmanın kabul edilebilir olarak algılanması, erkeğin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini destekleyen fikirlere sahip olması kadına yönelik şiddetin altında yatan başlıca faktörlerdir (Abrahams, 2006). Genel anlamda kadına şiddeti ele alan bir çalışmada (Aromäki vd., 2002) erkekler arasında yaş faktörü ele alınmış ve genç erkeklerin yaşlı erkeklere oranla kadınlara karşı önemli ölçüde daha fazla düşmanlık ifadesinde bulunduğu, yaşlı erkeklere kıyasla tecavüz suçu işleme olasılıklarının daha yüksek olduğu, bir diğer çalışmada (Barongan & Hall, 1995), kadın düşmanı müziğin cinsel saldırgan davranışı kolaylaştırdığı, Anderson ve Bushman'nın çalışmasında ise (2001) şiddet içerikli film ve video oyunlarının bireylerde saldırgan davranışları arttırdığı ortaya konmuştur.

Türkiye'de madde bağımlılığıyla ilgili yapılan farklı çalışmalar bulunmaktadır. Madde bağımlılığında sosyal hizmetin önemine ve madde bağımlısı insanlara danışmanlık yapan hemşirelerin önemine vurgu yapan çalışmalar

mevcuttur (Karakaş & Ersöğütçü, 2016; Polat, 2014). Uyuşturucu ve alkol bağımlılığında başa çıkma tutumlarını araştıran (Erbay vd., 2016, s. 597), madde bağımlılığı ve dini destek konusunu araştıran (Gürsu, 2018, s. 37), ortaöğretim öğrencilerindeki madde bağımlılığı yaygınlığını araştıran (Kurupınar, 2012), denetimli serbestlik içerisinde madde bağımlılığı konusunda tedavi gören bireyleri araştıran (Petin, 2014), madde bağımlılığı olan insanların benlik saygısı ve toplumsal dışlanma algıları arasındaki ilişkiyi araştıran (Tektaş Soy, 2019), ergenlerde madde bağımlılığını araştıran (Arslan, 2016) farklı temalarda çalışmalar bulunmaktadır. Bunlarla birlikte çalışmamızla benzer konuda olan lise son sınıf öğrencileriyle yapılan araştırmada (Ersoy, 2015), uyuşturucu bağımlılığını etkileyen faktörler arasında anne-baba ile rahat iletişim kuramamak ve uyuşturucuya kolay ulaşmak bulunmuştur. Yine aile ve madde bağımlılığı ile ilgili bir çalışmada (Özcan Demir, 2006), ailedeki bireylerin madde bağımlılığının ergenleri sapmış eylemlere ittiği ve depresyon/intihar fikri ortaya çıkardığı görülmüştür.

Yapılan çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada kadın madde bağımlılığı ve aile yapısı ilişkisi ele alınmıştır. Madde bağımlılığı ve ebeveyn tutumları ile aile içi iletişim üzerine yapılan çalışmalar genellikle gençleri kapsamaktadır. Yetişkinlerle yapılan çalışmalarda ise katılımcılar arasında erkeklerin ezici bir çoğunlukta olması ve kadınların bu konuda çok fazla konuşmak istememeleri, kendilerini saklama ihtiyacı içinde olmaları, bizi konuya kadınlar üzerinden yaklaşmaya itmiştir. Kadınlarda uyuşturucu madde bağımlılıklarının etkileri, erkeklere oranla hem duygusal hem de fiziksel olarak daha yıkıcı olmakta ve bağımlılığın yarattığı olumsuzluklardan daha çok etkilenmektedirler (Greenfield, 2016; Regier vd., 1990; Evren vd., 2003). Bununla birlikte kadının toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucu olarak kamusal alan yerine özel alanla özdeşleştirilmesi, bizi bağımlılıkta aile yapısı ve aile içi şiddet konularını da incelemeye yöneltmiştir. Yukarıda belirttiğimiz sebeplerle hem madde bağımlılığı çalışmalarında kadınlarla olan çalışmaların oranındaki düşüklük hem de özel alandaki kadının ailesiyle olan ilişkilerinin bağımlılığına etkisinin ele alınmak istenmesi sebebiyle çalışmanın merkezine kadınlar yerleştirilmiştir. Bu çalışmada da aile içindeki şiddetin ve aile yapılarının olumsuz tutumlardan oluşmasının kadınları madde bağımlılığına ittiğini görmekteyiz.

Kadınların Aile Yapılarının ve Aile İçinde Gördükleri Şiddetin, Madde Bağımlılıkları ile İlişkisi

Toplumsal yapı; sosyal sınıf, statü, statüyle ilişkili rol ve bağlantılılık içinde toplumsal bütünlüğünün devam etmesi için gerekli olan kurumlardan oluşur. Bu kurumlardan aile, yapısı itibariyle toplumun devamlılığında ve düzenlenmesinde önemli rol oynar (Demir, 2019, ss. 59-62). Aile yapısı aile içi ilişkileri bünyesinde barındıran bir şemsiyedir. Çünkü aile, ilk sosyalizasyonun gerçekleştiği, nüfusun devamlılığının sağlandığı, kadın-erkek ilişkilerinin şekillendiği, toplumsal cinsiyet rollerinin inşa edildiği, çocuk ve anne-baba ilişkilerinin temellendiği ve toplumsal düzenin korunma ve devamlılığının sağlandığı bir yapıdır (Tezcan, 2012; Ozankaya,

1986). Bu yapı içinde bireyler birbirleri ile etkileşim içindedir ve bu etkileşimler onların ilişki biçimlerini belirlemektedir. Toplumsal etkileşim biçimleri arasında, uyum, benzeşme, çatışma, rekabet ve işbirliği bulunmaktadır. Bu etkileşim biçimleri aile özelinden değerlendirildiğinde aile ilişkilerini de yönetmektedir. Sosyalizasyonun gerçekleştiği en küçük ve temel birim olan aile içindeki etkileşimler ve iletişim, bireylerin yeni davranış kalıplarını öğrenmesinde, aktarmasında ve bu yolla kendi kimliklerinin inşasında ömür boyu işleyen bir süreçtir. Genel olarak yapı, parçaları arasındaki uyumu ve bütünü oluşturmayı sağlayan işlevlere sahiptir (Ozankaya, 1986, s. 134) ve yapı bir ilişki/etkileşim örüntüsüdür (Hançerlioğlu, 1986, s. 427). Genel olarak bu kavramı aile özellinde değerlendirdiğimizde aile yapısı sosyal ilişkiler ve karşılıklı etkileşimlerden oluşmaktadır. Aile yapısı içinde etkileşimin içeriğini belirleyen etkenlerden biri anne-baba tutumlarıdır.

Bu tutumlar yedi tanedir (Yavuzer, 1988, ss. 29-35): Aşırı baskılı ve otoriter tutum, çocuğun karakterini göz ardı etmektedir. Çocuk, evdeki ebeveynlerin belirlediği kurallara uymak zorunda bırakılmaktadır. Dengesiz ve kararsız tutumu benimseyen ebeveynlerin çelişkili davranışları, çocuğun doğru ile yanlışı ayırt etmekte zorlanmasına ve gelecekte dengesiz bir karakter oluşturmasına neden olabilir. Aşırı hoşgörülü tutum, çocukları doyumsuz hale getirir. Çocuklar istedikleri yapıldıkça taleplerde bulunma eğilimindedirler. Zamanla çocuklar aile içinde daha fazla hakimiyet kurar ve aile bireylerine saygı göstermekte zorlanabilir. İlgisiz ve kayıtsız tutumu benimseyen ebeveynlerin ilgisiz davranışları, çocuğun olumsuz davranışlar sergileme olasılığını artırabilir. Çocuğa belirli haklar tanınır ancak bu hakların sınırları net bir şekilde belirlenmez. Mükemmeliyetçi tutum sergileyen ebeveynler ise çocuklarının gerçek yeteneklerini göz ardı ederek yüksek beklentilere girerler. Böyle bir tutum da çocuklarda kaygı oluşturabilir. Aşırı koruyucu tutum, çocuğun bağımlılığa ve güvensizliğe yönelmesine neden olabilir. Bu tutum, çocuğun sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilir. Güven verici ve hoşgörülü tutumu benimseyen ebeveynler ise çocuklarına sevgi ve hoşgörüyle yaklaşarak belirli sınırlar koyarlar. Ev içinde kurulan bu sınırlar, çocuğa belli bir çerçeve içinde özgürlük tanır. Bu tutum, çocuğun olumlu karakter gelişimine katkıda bulunur ve çocuk topluma uyumlu, sorumluluk sahibi bir birey olarak yetişir.

Aile içi ilişkiler, aile içindeki etkileşim ve iletişimi etkileyen önemli bir role sahiptir. Bireyler arası iletişim (Utma, 2019, s. 265), insan ilişkilerinin kurulmasında ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu iletişim temelinde de etkileşim süreçleri (uyum, işbirliği, rekabet, çatışma ve benzeşme) yer almaktadır. İletişim, aile yapısının temelinde yer alan etkileşimlerle belirlenir. İletişim ister sözlü isterse sözsüz olsun yapı içinde gerçekleşir (Tarhan, 2011, ss. 53-54) ve iletişimin %80'ini oluşturan sözsüz iletişim sözlü iletişimden daha önemlidir. Beden hareketleri, vurgular, konuşma tarzı ve tavır, sözsüz iletişimde önemli bir rol oynar. Aynı zamanda duyguların ve düşüncelerin karşı tarafa yeterli şekilde iletilmesine yardımcı olur. Bireyler arasındaki etkileşim süreçleri iletişimin biçimini belirleyerek bireylere bilgi aktarımını sağlar (Yüksel, 2005, s. 80).

Aile üyelerinin düşünce ve duygularını somut ifadelerle ifade edebilme, empati gösterebilme, beden dilini anlayabilme, sırdaş olabilme, içtenlikle konuşabilme, öfkelendiğinde bunu kontrol edebilme, fikir alışverişi yapabilme ve eleştirilere olumlu yaklaşabilme gibi iletişim becerilerine sahip olmaları önemlidir (Sardoğan & Karahan, 2005, s. 95). Bu tür iletişim becerileriyle, uyum, denge ve dayanışma ortaya çıkar ve sağlıklı bir aile içi iletişim kurulabilir (Arpacı & Tokyürek, 2012, s. 2). Ancak emir verme, yönlendirme veya buyruk gibi sözlü ifadeler, aile içi iletişimi olumsuz etkileyebilir (Gordon, 2012, s. 154). Bu tür emredici ifadeleri alan birey, kendi düşüncelerini değersiz ve önemsiz hissedebilir ve karşı tarafın talimatlarını yerine getirme zorunluluğu hissedebilir. İletişim (Kahraman, 2011, s. 38) sürekli olarak tek taraflı emirlerle şekillendiğinde, aslında çift yönlü olması gereken iletişim tek taraflı hale gelmektedir. Aileyle güçlü bağ ve güçlü iletişime sahip olan bireylerin hayatlarında olumlu etkilerini görebildiğimiz çalışmalar mevcuttur. Ergenlik döneminde aile içi ilişkilerine ve anne-babaya bağlanma türüne göre saldırganlık düzeyini ölçen bir çalışmada (Kaplan & Aksel, 2013, ss. 21-38), ergenlerin aileleriyle kurdukları bağın ve iletişimin sağlıklı olmasının, ergenlerin saldırgan davranışlarını azalttığı görülmüştür. Ayrıca sağlıklı iletişim yollarını aradıkları ve sorunlara olumlu çözümler ürettikleri bulunmuştur. Başka bir çalışmada (Öztürk, 2006, s. 98), ebeveynlere çocuklarla iletişim hakkında eğitim verilmesi üzerine ebeveynlerin aile içi ilişkilerinin ve iletişimin geliştiği görülmüştür. Bunun sonucunda çocuklarının duygusal sağlıklarında olumlu etkisi olduğu bulunmuştur. Bir doktora tezinde ise (Canel, 2007, s. 9), ailede problem çözme yeteneğinin geliştirilmesi sonucunda evli çiftlerin aralarındaki çatışmanın azaldığı ve evliliklerinde mutlu olmanın yolunu buldukları görülmüştür.

Aynı zamanda çatışma ve rekabet içeren etkileşim süreçlerini de kapsayan aile yapısının ve bu yapı içerisinde yer alan aile ilişkilerinin madde bağımlılığına etkisi olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Aile yapısı içerisinde göz ardı etme, sorumsuz ebeveyn olma, etkileşimsizlik (Yaman, 2014; Çataloğlu, 2011; Evcin, 2011; Wills & Yaeger, 2003), negatif anne-baba tutumları, ailedeki ilişkinin zayıf olması, üyeler arasındaki rekabet ve çatışma ve nadiren bir arada olma gibi durumlar bireyin, uyuşturucu bağımlılığını tetiklemektedir (Ulusoy vd., 2005; Moreh & O'Lawrence, 2016; Özcan Demir, 2006; Uğurel Şemin, 1992).

Tüm bunlarla birlikte aile içindeki olumsuz ilişkiler şiddete ortam hazırlamaktadır. Şiddet, Türk Dil Kurumu'na göre (2019) bir eylemin kuvvet derecesi veya sertliği olarak tanımlanmaktadır. Özerkmen ve Gölbaşı'na göre (2012, s. 24), şiddet, bir kişiyi incitme, öldürme, mülke zarar verme, fiziksel güç kullanma, tehdit etme, zarar verme veya yok etme eylemlerini içermektedir. Bu tür eylemler, toplumun kabul ettiği normlardan sapma eğilimindedir. Gurr'a göre (1973, ss. 360-364), şiddet genel olarak birini kasıtlı olarak incitme, yaralama, öldürme veya ortadan kaldırma anlamlarını içermektedir. Aynı zamanda Gurr'a göre, şiddetin uygulanmasında siniri yatıştırma, övünme, intikam alma gibi faktörler rol oynamaktadır. Şiddet, farklı alanlarda kendini gösterebilir biz bu çalışmada özel olarak "aile içi şiddet"i ele almaktayız.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 raporuna göre (WHO, 2004, ss. 11-14), şiddet en çok aile içinde ortaya çıkmakta ve bu durum genellikle kadınlara karşı gerçekleşmektedir. Kadına karşı şiddet sadece ülkemizde değil, dünyanın birçok yerinde ve farklı kültürlerde de yaygın bir toplumsal sorundur (Güler vd., 2005, s. 52).

Yurtdışında yapılmış çalışmalara baktığımızda kadınların büyük bir çoğunluğunun şiddete maruz kaldığını, partnerlerinden şiddet gördüğünü, aile içinde şiddet gördüğünü ve yarıdan fazlasının şiddete tanık olduğunu görmekteyiz (Al-Badayneh, 2012; Payne & Wermeling, 2009; Giacomazzi & Smithey, 2001; Semahegn & Mengistie, 2015; Heise, 1993; Owusu Adjah & Agbemafle, 2016).

Türkiye'de yapılmış çalışmalara baktığımızda ise kadınların fiziksel ve sözel şiddete uğradığını, kadınların şiddeti kabul edici fikirlere sahip olduklarını, partner şiddetine maruz kaldıklarını ve aile içi şiddete maruz kaldıklarını görmekteyiz (Turk vd., 2017; Almış vd., 2018; Naçar vd., 2009; Özyurt & Deveci, 2011; Taşdemir Avşar, 2017; Yıldırım, 2017; Karadeniz, 2019).

Yapılan çalışmalarda kadına yönelik şiddetin, kadınları madde kullanmaya itebileceği görülmektedir. Amerika'da yapılan bir araştırmada (Greenfield, 2016, s. 137), ailelerinde şiddet gören ya da daha farklı istismarlara maruz kalan kadınlar, olumsuz deneyimlerini aşabilmek için madde kullanmaya yönelebilmektedirler. Kadınlar duygularını gizlemek ya da hissetmemek için madde kullanabilmekte ve aynı zamanda madde kullanımı, kadınları şiddete daha fazla maruz bırakabilmektedir. Çünkü madde kullanımı bireyleri daha savunmasız hale getirmektedir. Sommers ve Baskin (1997, ss. 845-847), uzun süre cinsel istismara maruz kalmış kadınların, erkeklere kıyasla daha çok suç işleme ve maddeyi kötüye kullanma eğilimleri olduğunu dile getirmişlerdir. Pettiway çalışmasında (1997) madde bağımlısı olan fahişeler ile çalışmıştır. Kadınların, erkek arkadaşları da madde bağımlısıdır ve erkek arkadaşları tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır.

Yukarıdaki çalışma ve açıklamalardan görüldüğü üzere kadın, aile içindeki şiddetten ve olumsuz aile ilişkilerinden birincil derecede etkilenmektedir. Kadın, yaşadığı şiddet ve olumsuz aile ilişkileriyle baş etme aracı olarak madde kullanabilmektedir.

Kadın ve Erkek Madde Bağımlılığında Farklar

Madde bağımlılığının kadınlarda erkeklere kıyasla farklı bir süreç izlemesinde, etkilerinin zaman zaman daha ciddi ve yoğun olması, bağımlılığın hızlı bir şekilde gelişmesi ve erkeklere göre farklı nedenlerle madde kullanımına başlanması gibi faktörler bulunmaktadır. Bu başlıkta, kadınların madde bağımlılığıyla ilgili olarak öne çıkan bu farklılıklara odaklanılacaktır.

Bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda, Greenfield'e göre, kadınların alkol, tütün ve diğer uyuşturucuları kullanmaya başlama yaşları erkelerle benzer

olmasına karşın, erkeklerle kıyaslandığında, kadınlar uyuşturucu maddelerin fiziksel ve tıbbi olumsuz etkilerine karşı daha savunmasızdır (Greenfield, 2016, s. 4). Kadınların bağımlılık yapıcı maddelere başlama süreçlerinde, (Evren vd., 2003, s. 97), sosyal ve psikolojik etkilerin erkeklere göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu sosyal ve psikolojik etkenler arasında, kadın hastaların genellikle boşanmış veya bekar olmaları, işsiz olmaları ya da daha önce hiç çalışmamış olmaları gibi faktörler bulunmaktadır. Ayrıca, kadın hastaların daha önce intihar girişimlerinde bulunmuş olmalarına ve aile geçmişlerinde alkol veya madde kullanımı hikayesine rastlanmıştır. Erkek hastalarda ise genellikle evli olma, çalışma durumu ya da emekli olma gibi faktörler etkili olabilmektedir. Ayrıca, erkek hastaların alkol kul- lanımı sebebiyle yasal sorunlar yaşamış olmaları, zarar verici davranışlarda bulun- muş olmaları veya daha önce hapishane geçmişlerinin olması gibi durumlar da öne çıkmaktadır. Poole ve Dell'in araştırmasına göre (2005, ss. 5-9), kadınların madde kullanmaya başlamalarındaki etkenler arasında hayata atılma, evlilik, üniversiteye başlama, geçmişte yaşanan istismar olayları gibi faktörler yer almaktadır. Aynı çalışma, yaşanan cinsel istismar ya da fiziksel istismar gibi travma sonrasında kadınların madde kullanmaya başlama eğilimleri arasında yüksek bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra kadınlar, stresi azaltmak ve toplumsal cinsiyete bağlı sorunlarla başa çıkmak amacıyla da madde kullanımına başvurabilmektedirler. Peluso ve Peluso'nun (Aktaran Ettorre, 1992, ss. 128-129) yaptıkları araştırmalara göre, madde bağımlısı kadınlarla ilgili olarak, bu kadınların erkeklerden farklı olarak toplum içindeki kültürlerde nasıl yaşadıklarını ve kadın olmalarıyla daha karmaşık hale gelen zorluklarla nasıl baş ettiklerini tartışmışlardır. Peluso, madde bağımlısı kadınların "deneyim kalıpları"nın erkeklerden farklı olduğunu belirtmiştir. Ona göre, madde bağımlısı kadının deneyimlerini açıklamak için genetik veya biyolojik faktörlerden ziyade sosyal faktörler daha belirleyicidir. Tipik olarak, bir kadın stresle başa çıkmak, hayatla başa çıkmak ve olumsuz duygularını dindirmek için kimyasallar kullanmaktadır.

Bunun yanı sıra belirli uyuşturucu maddeler, kadınlar ve erkekler üzerinde farklı etkiler gösterebilmektedir. Bazı durumlarda, kadınlarda bu etkiler daha belirgin olabilmektedir. Örneğin, kokain kullanımına baktığımızda, kadınların kokain kullanan erkeklere göre daha hızlı bağımlılık geliştirdiği gözlemlenmiştir (Greenfield, 2016, s. 49). Başka bir çalışmada (Crean vd., 2011), kadınlar, esrar kullandık- tan sonra erkeklere kıyasla daha fazla panik atak bildirmişlerdir. Yoğun esrar tüketen kadınlar, sık esrar içen erkeklerle karşılaştırıldığında, bazı hafıza testlerinde daha düşük performans sergilemiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün gerçekleştirdiği çalışma (Perucci vd., 1991; Gjersing & Brettville-Jensen, 2014), damar içi madde kullanıcılarının genel olarak daha yüksek bir ölüm oranına sahip olduğunu ve aynı zamanda kadınların, erkeklere göre daha yüksek risk altında olduklarını ortaya koymuştur. Opioid ve türevlerini kullanan kadınların, solunum yolu hastalıkları, idrar yolları ve genital enfeksiyonlarla ilgili sorunlara erkeklerden daha fazla ma- ruz kaldığı belirtilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın deseni olarak örnek olay (Case Study) seçilmiştir. Bu desende, belirli bir durum, davranış veya sürecin detaylı bir şekilde incelenmesi ve kişi veya kişilerle derinlemesine görüşme ve analiz yapılması esas alınmaktadır (Creswell, 2017, s. 14). Örnek olay (Neuman, 2014, ss. 61-63), genellikle bir olay veya olguyu detaylı ve kapsamlı bir biçimde inceleyen bir araştırma deseni olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada örnek olay deseninin seçilmesinin sebebi de madde bağımlılığı sorunu yaşayan kadınların, aile yapılarını ve bu yapı içinde yer alan aile ilişkilerini ve aile içindeki şiddeti incelemek, bu durumu ayrıntılı bir şekilde ele almaktır. Bu konuyu detaylandırmak, madde bağımlısı kadınlara ulaşmak ve problemlerini görebilmek amacıyla özel ya da resmi bir kuruma başvuranlara ulaşılması planlanmış ve Ege Üniversitesi AMATEM çalışmanın örnek olay desenini oluşturması için seçilmiştir. Böylelikle kadın madde bağımlılarının yaşamını, aile yapı- larını ve ilişkilerini detaylı bir şekilde ele almak mümkün olmuştur. Örnek olay deseni, araştırmacılara madde bağımlılığıyla ilgili aile yapısı faktörlerini daha iyi anlama ve özellikle açıklama, kadın madde bağımlılarının aile dinamikleri hakkın- da derinlemesine ve ayrıntılı bilgi edinme imkanını sunmaktadır. Örnek olay "nasıl, neden" sorularını esas aldığı için araştırmacının gözden kaçırdığı olguyu detaylı incelemesine olanak sağlamaktadır(Yıldırım & Şimşek, 2011).

Bununla birlikte çalışmanın yapıldığı yer olan Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü, çalışma için ayrıca önemlidir. Çünkü madde bağımlısı kadınlarla araştırmacıyı buluşturan tek kurum olmuştur. Bu enstitü, alkol, sigara, madde kullanım bozukluğu, internet bağımlılığı, kumar bağımlılığı gibi bağımlılık sorunları olan yetişkin bireylere farmakolojik tedavi, danışmanlık ve psikososyal destek hizmetleri veren ayakta tedavi gösteren bir tedavi merkezidir. Türkiye'de (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2022), 28 merkezde tedavi ve- ren AMATEM bulunmaktadır. Sadece ayakta tedavi veren merkezler; Malatya, Ankara, Kütahya, Nevşehir, Kastamonu, Mersin, Bolu, İstanbul, Uşak, Kahramanmaraş, Karaman, Erzurum, Eskişehir, Aydın, Batman, Kocaeli, Balıkesir, Çanakkale, Burdur, Kırklareli, Niğde, Kırşehir, Düzce, Yalova, Adıyaman, Afyonkarahisar, İzmir'dir. Kadınlarla madde bağımlılığı çalışması için Manisa Alkol ve Madde Ba- ğımlılığı Tedavi Merkezi (AMATEM), İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi (AMATEM) ve İstanbul Merkez YEDAM gibi tedavi merkezlerine Dokuz Eylül Üniversitesi aracılığıyla başvuruda bulunulmuş ancak izin çıkmamıştır. Bu nedenle çalışma zaman ve maddiyat kısıtlılığı nedeniyle tek tedavi merkezi ile sınırlandırılmıştır. Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü çalışma için tek izin belgesi çıkaran tedavi kurumu olarak bu çalışmanın gerçekleştirilmesine olanak vermiştir.

Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Yöntemleri

Araştırma, Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü'nde (AMATEM) ayakta tedavi gören 10 madde bağımlısı kadın ile gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte kadınların fazla konuşmak istememeleri ve kendilerini saklamaları aynı zamanda doktor randevularına birçoğunun gelmemesi çalışmanın karşılaştığı en önemli zorluk olmuştur. Bununla birlikte toplam olarak 10 kadına ulaşan çalışmada, veriler sınırlı olmasına rağmen tekrar etmeye başlamış ve veri doygunluğuna ulaşılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel yöntemde (Neuman, 2006, s. 20), tek bir soruya odaklanılmamaktadır. Araştırmacı, konuyu farklı açılardan ele alırken aynı zamanda kuramsal modelleri eleştirel bir şekilde değerlendirmektedir. Bu yöntemde araştırmacı, konuyla ilgili ucu açık sorular sorup derinlemesine görüşmeler yapmaktadır. Nitel çalışma (Moses & Knutsen, 2020, s. 228), olayları veya durumları daha farklı bir bakış açısıyla incelemeyi sağlamaktadır. Her bir nesneyi veya olayı ayrıştırarak farklı temellerle açıklamayı mümkün kılmaktadır.

Derinlemesine görüşme (Neuman, 2006, ss. 238-239), nitel araştırmalarda sıkça kullanılan veri toplama yöntemidir. Bu yöntem, görüşmeciye ucu açık sorular sorarak detaylı bir sorgulama yapmayı hedeflemektedir. Bu görüşmeler sırasında şakalar, günlük konuşmalar, araştırma hakkında açıklamalar veya konudan farklı konulara geçişler olabilir. Derinlemesine görüşmelerden elde edilen cevaplar daha sonra anlamlarını analiz etmek için incelendiğinde büyük ehemmiyet taşımaktadır.

Çalışmada, yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Bu form, araştırmacının önceden belirlediği soruların yanı sıra esnek bir form olduğu için ve içinde açık uçlu sorular bulundurulabilecek bir form olduğu için seçilmiştir. Görüşme sırasında, formdaki soruların sırası değişebilir, yeni sorular eklenip çıkarıla- bilir (Bogdan & Biklen, 1997, s. 3). Açık uçlu soruların kullanımıyla daha derin bilgiler elde etmek hedeflenmiştir (Creswell, 2019, ss. 130-131). Elde edilen veri- ler derinlemesine görüşmeler, ses kayıtları ve gözlemler yoluyla toplanmıştır. Ses kayıtları analiz edilmiş ve doğrudan Word dosyasına aktarılmıştır. MAXQDA programı ile veri analizi gerçekleştirilmiştir. MAXQDA programı, çevrimiçi anketler, ses kayıtları, videolar, dokümanlar gibi çeşitli verilerden analiz yapmaya olanak sağladığı için ve nitel ya da karma yöntemlerde veri analizi yapan kişiye hızlılık ve kolaylık sağladığı için seçilmiştir (Rädiker & Kuckartz, 2020, s. 5). Verilerin kodlanması sürecinde beş farklı türde kodlama kullanılmıştır. Bu kodlama türleri şunlardır: In Vivo kodlama, büyüklük kodlama, eş zamanlı kodlama, kavram kodlama ve duygu kodlama. Katılımcıların bazı kelimeleri, birebir alınmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle In Vivo kodlama kullanılmıştır. Büyüklük kodlamaya katılımcıların direkt olarak olumlu veya olumsuz bir şekilde ifade ettikleri cümleleri için ihtiyaç duyulmuştur. Eş zamanlı kodlama, aynı metinde birden fazla kodun aynı cümleye atanması sonucu kullanılmıştır. Çünkü bazı katılımcılar bir cümlede birden fazla olayı ifade etmişlerdir. Duygu kodlamaya ise katılımcıların duygu ve düşüncelerini içeren kodlamalar çıkarıldığı için ihtiyaç duyulmuştur. Son olarak katılımcının kurduğu diyalog içindeki cümleden sembolik olarak çıkan anlamın kullanıldığı bir kodlamaya ihtiyaç duyulduğu için kavram kodlama seçilmiştir

(Saldana, 2019, ss. 86-126). Kodlamalarla birlikte kategoriler belirlenmiş ve kategorilerin belirlenmesiyle temalar oluşturulmuştur. Tüm bu aşamalar bittikten sonra içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizine (Neuman, 2006, ss. 67-68), yazılı veya işitsel-görsel belgelerde bulunan sembollerin detaylı bir şekilde incelenmesini sağlayan bir teknik olduğu için ihtiyaç duyulmuştur. Araştırmacı, öncelikle analiz edilecek belgeleri seçer ve bunları belirli bir yere kaydeder. Sonra, belgelerin içinde belirli bir tema veya konunun ne kadar sıklıkta geçtiğine bakar ve analiz sürecine başlar.

Bu çalışmada "Aile Yapısı" ana teması üzerinden iki kategori belirlenmiştir.

Tablo 1: Araştırmanın Teması ve Kategorileri

TEMA	**AİLE YAPISI**
KATEGORİLER	Anne-Baba Tutumları Şiddet

Tablo 2: Kavram Haritası

TEMA	**KATEGORİLER**	**ALT GÖSTERGELER**
AİLE YAPISI	EŞ VE ANNE-BABA TUTUMLARI	OTORİTER, BASKICI, SİNİRLİ, YAPICI, YIKICI, SORUMSUZ, DANIŞMA, DESTEK, KURALLAR, AŞIRI TEPKİ, SAYGISIZLIK, İLGİLİ, İLGİSİZ, GÜVENSİZLİK, MÜDAHALE ETME, ÇEKİŞME, DUYARSIZLIK.
	ŞİDDET	FİZİKSEL ŞİDDET, PSİKOLOJİK ŞİDDET, SÖZLÜ ŞİDDET, TECAVÜZ, ALDATMA, DÖVME, DAYAK.

Araştırmanın Problem Cümleleri

1. Kadınların madde bağımlılığında aile yapısının etkisi nasıldır?

Alt Problemler

- Anne-baba tutumlarının kadın madde bağımlılığına etkisi nasıldır?
- Aile içinde sorunları çözmek için kullanılan paylaşma, danışma, destek olma, yardım etme gibi davranışlar var mıdır? Varsa madde bağımlılığına etkisi nasıldır?

2. Ailede uygulanan şiddet, kadın madde bağımlılığında nasıl bir rol oynamaktadır?

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Tablo 3: Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Aile Bireyleri Hakkında Bilgi

	Yaş	Eğitim	Meslek	Medeni Hal	Evlilik/ Birliktelik Yaşı	Çocuk Durumu	Çocuk Sayısı	Anne-Baba Boşanma Durumu	Ailedeki Birey Sayısı	Aile İçindeki Bireyler
Katılımcı 1	29	Lise Mezunu	Kamu Görevlisi	Evli	20	Var	1	Var	3	Ben, eşim ve çocuğum
Katılımcı 2	45	Lise Mezunu	İşsiz	Boşanmış/Birlikteliği var	18	Var	1	Boşanma olmadan ayrılık	2	Ben ve erkek arkadaşım
Katılımcı 3	20	Lise Mezunu	Öğrenci	Bekar	-	-	-	Yok	1	Tek yaşıyor
Katılımcı 4	53	İlkokul Mezunu	Emekli	Dul	20	Var	2	Var	2	Ben ve oğlum
Katılımcı 5	20	Lise Mezunu	İşsiz	Bekar	-	-	-	Yok	3	Ben, annem ve babam
Katılımcı 6	46	Lise Mezunu	Büro Personeli	Evli	17	Var	1	Yok	2	Ben ve eşim

Katılımcı 7	38	İlkokul Mezunu	İşsiz	Evli	17	Var	3	Yok	4	Ben, eşim ve 2 çocuğum
Katılımcı 8	20	Ortaokul Mezunu	İşsiz	Birliktelik sonrası ayrılık	17	Yok	-	Yok	4	Ben, teyzem ve kuzenim
Katılımcı 9	20	Önlisans Mezunu	İşsiz	Bekar	-	-	-	Yok	1	Tek yaşıyor
Katılımcı 10	36	Okuryazar	İşsiz	Birliktelik sonrası ayrılık	21	Yok	-	Var	4	Ben, annem ve 2 dayım

Tablo 4: Katılımcıların Ailelerinin Eğitim ve Meslek Durumları

	Eşinizin/Partnerinizin Eğitimi	Eşinizin/Partnerinizin Mesleği	Anne Eğitim Durumu	Anne Mesleği	Baba Eğitim Durumu	Baba Mesleği
Katılımcı 1	Ortaokul Mezunu	Pazarlamacı	Lise Mezunu	Yurtdışı Pazarlamacı	Lise Mezunu	Şoför
Katılımcı 2	Ortaokul Mezunu	Erkek Kuaförü	Lise Mezunu	Ev ekonomisi öğretmeni	Lise Mezunu	Polis memuru
Katılımcı 3	-	-	Lise Mezunu	Bilgisayar Tamir Dükkanında Çalışan	Lise Mezunu	Dövmeci
Katılımcı 4	İlkokul Mezunu	Belediyede Usta Başı	Okuryazar	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Çaycı
Katılımcı 5	-	-	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Teknisyen
Katılımcı 6	Önlisans Mezunu	Memur	İlkokul Mezunu	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Çiftçi

Katılımcı 7	İlkokul Mezunu	Nakliyeci	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Emekli/Eski işi Belediyede Temizlikçi
Katılımcı 8	Ortaokul Mezunu	Araba alım-satımı	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	Ortaokul Mezunu	İnşaatçı
Katılımcı 9	-	-	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Üniversite Mezunu	Emekli Memur
Katılımcı 10	Lise Mezunu	Güvenlik Görevlisi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Araba Tamircisi

Tabloya genel olarak bakıldığında katılımcıların, partnerlerinin genellikle düşük bir eğitim seviyesine sahip olduğu gözlenmiştir. Meslekleri incelendiğinde, farklı meslek gruplarında bulundukları görülmüştür. Genellikle düşük gelirli işlerde çalıştıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların ebeveynlerinin eğitim seviyelerine baktığımızda, her iki ebeveynin de %50'sinin ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Anne eğitim düzeyinde en yüksek seviye lise mezunu iken, baba eğitim düzeyinde en yüksek seviyenin üniversite mezunu olduğu gözlemlenmiştir. Ailelerin genellikle düşük düzeyde eğitim almış oldukları gözlemlenmiştir. Anne ve baba meslekleri farklı alanlara dağılmış durumdadır. Ancak görüşmeye katılan 10 kişiden 6'sı annelerinin ev kadını olduğunu ifade etmiştir. Çalışmakta olan anne ve babalar da genellikle düşük gelirli işler içinde bulunmaktadır.

Katılımcıların kullandıkları madde türü uyuşturucu maddesidir. Sadece Katılımcı1, hem alkol hem de madde bağımlılığı yaşamıştır.

Aile Yapısı

Yapılan araştırmada, madde bağımlısı kadınların bağımlılık süreçlerinde aile yapısı ve bu yapının içinde yer alan aile ilişkileri ve varsa şiddetin rolü incelenmiştir. Bu kısımda, literatürdeki benzer çalışmalar gözden geçirilmiş ve yaptığımız çalışmanın sonuçları ile karşılaştırılmıştır.

Katılımcılar genel olarak ailelerinin ilgisiz ve duyarsız bir yaklaşım sergilediğini belirtmişlerdir.

Katılımcı2, ailesinde otoriter bir yapı olduğundan ve çocukluğundan beri kardeşleriyle baskı altında büyüdüklerinden bahsetmektedir. Ailesindeki bu baskı ortamı Katılımcı2'yi erken yaşta kaçarak evlenmeye daha sonra da madde kullanmaya itmiştir.

> "*Evimizde otoriter bir yapı vardı. Hayatımız düzenli görünebilirdi ancak her gece alkol tüketiliyordu. Belki onları örnek alıyorduk. Aşırı derecede ilgililerdi ama otoriter bir yapı vardı, bu yüzden genç kızlık dönemimizde özgür değildik. Erkek arkadaş edinmek, dışarı çıkmak yasaktı. Ev içinde mutlu olmaya çalışıyorduk. Ben 18 yaşında ilk evliliğimi yaptım, kaçarak evlendim ve 4 ay sonra boşandım. Aile baskısı nedeniyle evden kaçtım. Sonra 7-8 yıl sonra çocuğumun babasıyla evlendim. 10 yıl evli kaldık. Şu anki bağımlılığımda ailemin yüzde yüz etkisi olduğunu düşünüyorum. İlk kez ot kullanmaya başladığımda yaklaşık 20 yaşındaydım."* (Katılımcı2)

Katılımcı7, ailesinden hiçbir zaman tam bir destek alamadığını ve ailesinin geçmişte çok ilgisiz davrandığından bahsetmiştir. Bu nedenle madde bağımlılığından sonra ailesinden gelen müdahalelere karşı çıkmıştır. Artık aile üyelerinden hiçbiriyle iletişimi olmadığını dile getirmektedir.

> "*Babam aşırı sinirli biriydi zaten. Annem daha yapıcıydı ama babam daha yıkıcıydı. Hırpalanarak büyüdük. Şimdi ise hiçbiriyle iletişimim yok. Madde bağımlılığım sorun oldu. Ben sınırlar çizdim, müdahaleleri çok artmaya başladı. Ben de geçmişte müdahale etmedikleri için şimdi karışmamalarını istedim. Annem ve babam çalıştıkları için bize yeterince zaman ayıramazlardı zaten. Birbirimize hiç danışamazdık. Annem ve babamın sorumluluklarını yerine getirdiklerini söyleyemeyiz. Eğer getirselerdi, belki şu an bu durumda olmazdık. Çok katı kuralları vardı."* (Katılımcı7)

Katılımcı9, babasının bazen ilgili bazen ilgisiz davrandığını, annesinin de şizofreni hastası olduğu için çocukluğunun çok değişken geçtiğinden bahsetmiştir. Katılımcı9'un ailesindeki bu tutarsız tutum, bireyde neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar verememe sorununa yol açmış olabilir. Aynı zamanda ailesindeki problemlerden ve babasının baskıcı tutumundan kaçmak için madde kullanımına yönelmiştir.

> "*Ailemde geçmişte ve şu anda özellikle bana karşı saygı konusunda eksiklik var. Dışarıya karşı daha farklılar ancak benim sınırlarıma saygı göstermiyorlar. Çocukluğum pek güzel geçmedi. Babam bazen orada olurdu, bazen değil. Annem şizofreni hastası olduğu için çocukluğum pek stabil değildi. Babam değişkendi. Bazen çok ilgili, bazen değil. Ben ilk kez lisede madde kullanmaya başladım. Ailem yüzündendi. Onlara öfkeli olduğumda ya da mutsuz hissettiğimde kullanıyordum. Ama o zamanlar bağımlı değildim, ara sıra kullanırdım. Babam bazen baskı yapmaya çalışırdı. Bana birey olarak davranmıyordu."* (Katılımcı9)

Araştırmada, katılımcıların aile yapılarında ve bu yapının içinde yer alan aile ilişkilerinde genel olarak olumsuz ebeveyn tutumları görülmüştür. 6 katılımcının ailelerinin ilgisiz ve duyarsız bir tutum sergilediği görülmüştür. Diğer yandan, 3 katılımcının ailelerinde aşırı baskıcı ve otoriter bir tutum öne çıkmıştır. 2 katılımcının ailelerinde dengesiz ve tutarsız bir tutum gözlemlenirken, 2 katılımcının aileleri aşırı hoşgörülüdür. Bunun yanı sıra, 1 katılımcı ailesinin aşırı koruyucu bir tutum sergilediğini belirtmiştir. Katılımcıların yarıdan fazlası, aile yapılarının madde bağımlılıklarını olumsuz etkilediğine inandıklarını ifade etmiştir. Literatürde farklı sonuçlar bulunmasına rağmen genel olarak şu benzerlik görülmektedir; madde kullanmayan bireyler genellikle demokratik bir ebeveyn tutumuyla yetiştirilirken, madde kullanan bireylerde ilgisizlik, kayıtsızlık, aşırı koruyuculuk ve otoriterlik gibi tutumlar daha belirgin hale gelmektedir. Ergenlerle ilgili yapılan araştırmalarda (Yaman, 2014; Öngel Atar vd., 2016; Ertaş, 2022; Özmen & Kubanç, 2013; Bircan, 2011; Arslan, 2016; Bozkurt, 2015), ergenlerin genellikle yoksul ailelerden geldiği ve ebeveynlerinin düşük eğitim seviyesine sahip olduğu bulgularına rastlanmıştır. Bu durum, anne-babaların çocuklarının okul yaşantılarıyla ilgilenememelerine ve destek olamamalarına sebep olmuştur. Gençler, anne ve babalarının sorumsuz olduğunu düşünmekte, onları ilgisiz olarak tanımlamaktadırlar ve ayrıca anne-baba arasında geçimsizlik ve duyarsızlık olduğunu ifade etmişlerdir. Yalman'ın (2019, s. 372) madde kullanan genç kızlar üzerine yaptığı araştırmasında, kayıtsız aile ortamında yetişen genç kızların, arkadaş çevrelerine daha fazla yöneldikleri ve madde kullanımına, genellikle merak ya da arkadaş baskısı nedeniyle dayanamadıkları için başladıkları ortaya konmuştur. Ergenlerle yapılan araştırmalarda (Ulusoy, 2006; Özcan Demir, 2006), izin verici ve kayıtsız ya da aşırı baskıcı ve otoriter ebeveyn tutumlarına maruz kalan gençler, kendilerini ebeveynleri tarafından sevilmediklerini hissetmekte aynı zamanda ev içinde gereksiz hissetmektedirler. Bu durum, aileleriyle bağlarının zayıflamasına yol açmaktadır. Sonuçta, ergenlerde sapma davranışları, intihar düşüncesi, madde bağımlılığı ve depresyon gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Diğer araştırmalar (Chen vd., 2011; Cheng & Lo, 2009), aileleri tarafından ihmal edilen gençlerin, ihmal edilmemiş olanlara göre daha sonraki yaşamlarında uyuşturucu ve alkol suçlarından dolayı tutuklanma olasılığının daha fazla olduğunu söylemektedir. Wall ve Kohl'un araştırmasında (2007, ss. 24-28), olumsuz davranışlarla karşı karşıya kalan çocukların madde kullanımına katılma oranı %29 iken, Singh ve arkadaşlarının çalışmasında (2011, ss. 385-390) bu oran %16 olarak rapor edilmiştir. Bu çalışmalar, yaptığımız araştırmayla benzerlikler içermektedir. Bulgularımızda, aile içindeki kayıtsızlık ve ihmalkarlık diğer tutumlardan daha belirgin bir şekilde öne çıkmıştır.

Aile yapıları ve madde kullanımı ile ilgili diğer araştırmalarda (Uysal, 2019; Sümer vd., 2010), madde kullanan öğrencilerin ailelerinin aşırı koruyucu ve otoriter tutumları, madde kullanmayan öğrencilere kıyasla daha belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Bircan ve Erden'in (2011, s. 211) madde bağımlısı olan çocukların ebeveynlerini inceledikleri çalışmada, madde bağımlısı anne-babaların genellikle aşırı baskıcı ve otoriter veya aşırı hoşgörülü ve ilgisiz bir tutum sergiledikleri tespit

edilmiştir. Başka araştırmalarda (Abaylı, 2021; Oğuz & Özçelik, 2018), madde bağımlısı gençler, madde bağımlısı olmayan gençlere kıyasla babalarını aşırı koruyucu bir şekilde tanımlamışlardır. Bu durum, ailedeki aşırı koruyucu ve baskıcı tavırların gençlerde madde kullanımıyla ilişkili olarak ters etki yaratabileceğini göstermektedir. Kutlu'nun araştırmasında (Kutlu, 2011), kadınların madde kullanmaya başlamalarındaki etkenler arasında stresi azaltmak ve toplumsal cinsiyete bağlı sorunlarla başa çıkmak bulunmuştur.

Daha sonra katılımcılardan evliliklerindeki/birlikteliklerindeki aile yapılarından ve bu yapı içerisinde yer alan aile ilişkilerinden bahsetmeleri istenmiştir. Katılımcılar çoğunlukla evlilik veya birliktelik yapılarını çekişme, güvensizlik, ilgisizlik ve anne-babaların müdahil olduğu bir yapı olarak ifade etmişlerdir.

Katılımcı1, eşine karşı olan güvensizliğini dile getirmektedir. Eşinin aldatmaları sonucunda travma yaşayan katılımcı ilk olarak madde kullanmaya daha sonra ise madde bağımlılığını yenmek için alkol kullanmaya başlamıştır.

> "*Eşim zeki biri fakat iyi bir insan değil. Sadece güçlü bir yapıya sahip. Gençken ona aşık oldum ve evlendim ancak sonradan çok bozuldu. Defalarca aldatıldım, hala aldatılabilirim. Birçok travma yaşadım. Uyuşturucu kullanmaya başladım. Daha sonra bunu bırakmak için alkole yöneldim. Uyuşturucudan kurtuldum ancak eşimin sürekli aldatmalarına maruz kaldım. Aldatmaları nedeniyle boşanma kararı aldım. Bu süreçte özgüvenimi kaybettim ve alkolle bunu telafi etmeye çalıştım. Şu anda aktif bir alkol kullanıcısıyım. En son geldiğimde 36 saat boyunca hiç uyumadan içki içmiştim."* (Katılımcı1)

Katılımcı2, madde bağımlılığında en çok evliliğinin etkili olduğunu düşünmektedir. Özellikle de kayınvalidesinin kendi evliliğine aşırı dahil olduğunu ve eski evliliğinin problemli olduğunu söylemektedir. Evliliğinin bitmesine sebep olarak kayınvalidesini göstermektedir.

> "*İkinci evliliğimde bazı güzel anılarım oldu aslında. Eşim beni gezdirdi ancak her zaman kayınvalidem yanımızda olurdu. Her şeye karışırdı. Bu durum oldukça baskıcı bir hava oluşturdu. Evliliğimin madde bağımlılığı üzerinde daha fazla etkisi olduğunu düşünüyorum. Kayınvalidem yüzünden evliliğim son buldu. Kendisi oldukça sıkıntılı bir insandı. Eşim de annesi ve benim aramda kaldı. Durumu toparlayamadı. Beni sık sık annesine tercih etti. Uzun bir süre evliliğimin bitmemesi için direndim ancak aşırı derecede psikolojik şiddet görüyordum."* (Katılımcı2)

Katılımcı10, madde bağımlılığında evliliğinin etkisi olduğunu dile getirmektedir. Eşinin ailesi ile birlikte yaşaması, kayınvalidesi ile problemler yaşaması ve eşinin aldatması katılımcıyı maddeye başlatan etkenlerdir.

> "*Kayınvalidemle birlikte yaşıyorduk çünkü eşim iş bulamıyordu. Bir ay çalışsa, diğer ay işten ayrılıyordu. O zamanlar özürlü maaşı alıyordum çünkü sağ kolum ve sağ ayağım sakattı. Ancak şimdi bu maaş kesildi. Kayınvalidem eşimden para istiyordu ama o da çalışmadığı için veremiyordu. Bu durumda kayınvalidem bana yöneldi. Evin kirasını ödemem için aylık 300-400 lira vermem gerektiğini söylüyordu. Hiçbir şey diyemiyordum çünkü eşimi çok seviyordum hala da seviyorum. Bu yüzden vermeye devam ettim. Kayınvalidemden korkuyordum. Sabahları bağırarak çağırıyordu, erken kalkmamı istiyordu. Eşim ve kayınvalidem benim dengemi bozdu. Eşimle aramda pek sevgi, saygı veya danışma yoktu. Sonra başka birisiyle ilişkisi olduğunu itiraf etti. Kadının hamile kaldığını söyledi. Bu nedenlerin bağımlılığımda etkisi olduğunu düşünüyorum."* (Katılımcı10)

Araştırmada, evli/dul/boşanmış/birliktelik yaşamış olan 7 katılımcının 5'i, eşleri/partnerleriyle olan aile yapılarını olumsuz bir şekilde değerlendirmişlerdir. Anlaşmazlık, güvensizlik, ilgisizlik ve aile içinde yaşanan problemler gibi unsurları dile getirmişlerdir. Eşleri/partnerleriyle olan ilişkilerini olumsuz olarak tanımlayan bu 5 katılımcının 4'ü, madde bağımlılıklarının bu olumsuz aile dinamiğinden etkilendiğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu açıdan şunu söyleyebiliriz; aile içindeki anlaşmazlıklar ve çatışmalar, özel alana atfedilen kadınları madde kullanma eğilimine sürükleyebilecek bir durum olabilir. Ev alanına kapatılmış kadının, aile sorunlarından daha fazla etkilendiğini söyleyebiliriz. Literatüre baktığımızda evlilikteki/birliktelikteki aile yapısı ve kadın madde bağımlılığı üzerine spesifik olarak çalışmalara rastlamamaktayız. Kadınların partnerleri ve madde bağımlılığı ilişkisine baktığımızda literatürde genellikle kadınların, madde bağımlısı partnerleri nedeniyle uyuşturucu ile tanıştıkları görülmektedir. Partnerleri, kadınları uyuşturucuya başlatan kişiler olarak bulunmuştur (Tuten & Jones, 2003; Greenfield vd., 2007; Greenfield, 2016; Katz, 2000; Whitfield, 2014).

Aile İçinde Gördükleri Şiddet

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu genellikle şiddet deneyimlemişlerdir. Bu şiddet özellikle gençlik ve evlilik dönemlerinde yaşanmıştır. Fiziksel ve psikolojik şiddet en yaygın olanlarıdır. Şiddetin kaynağı genellikle baba, anne veya eş/partner olmuştur. Katılımcılar sürekli veya belirli aralıklarla şiddete maruz kalmışlardır ve bu durumun madde bağımlılıklarını etkilediğini ifade etmişlerdir.

Katılımcı1, dedesi tarafından tecavüze uğradığını ve bu olayın kendisinde travma yarattığını dile getirmiştir. Madde kullanmaya başlamıştır. Daha sonra eşinin aldatmalarını yakaladığı için eşinden sürekli şiddet görmüştür. Hem madde

kullanmayı bırakmak için hem de eşinin aldatmalarıyla ve şiddetiyle baş etmek için alkol kullanmaya başlamıştır. Daha sonra katılımcıda alkol bağımlılığı oluşmuştur.

> "*Aile içinde tecavüze uğradım. Yaşanan bu olay dedem tarafından, 5 yaşından 13 yaşıma kadar devam etti. Ailem bu konuyu şu an biliyorlar ama o zamanlar bilmiyorlardı. Dedem şu anda cezaevinde. Bu yaşadığım travmalar büyük etki yaptı. İlk olarak uyuşturucu kullanmaya başladım. Daha sonra hem uyuşturucudan kurtulmak hem de eşimin şiddetli aldatmalarıyla başa çıkmak için alkol tüketmeye başladım. Evliliğimde çok ciddi şiddet olayları yaşadım. Bu 8 yıl boyunca aralıklı olarak devam etti. Şiddet, evliliğimizin birinci yılından itibaren başladı. Bu aldatmaları hep yakaladım ve ben de bu süreçte defalarca şiddet gördüm. Toplamda 13 kez aldatıldım ve bu süre zarfında 8 yıl içinde defalarca şiddet gördüm. Anne ve babam tarafından fiziksel şiddet görmedim ama annem psikolojik şiddet uyguluyordu çünkü bencil biriydi."* (Katılımcı1)

Katılımcı2, kendi ailesinde anne ve babasından fiziksel şiddet gördüğünü, evliliğinde ise psikolojik şiddet gördüğünü dile getirmiştir. Gençlik yıllarında başlayan fiziksel şiddet ve daha sonrasında maruz kaldığı psikolojik şiddet bireyde travmalara sebep olabilir. Bu durum madde kullanımına zemin hazırlayabilmektedir.

> "*Gençlik yıllarımda, yanlış şeyler yaptığımızda veya erkek arkadaşımız olduğunda, anne ve babamdan çok dayak yedim. Bunlar genellikle 15-16 yaşlarında olurdu ama sürekli bir şiddet değildi. Onlara göre yaptığımız hatalar vardı. Ayrıca psikolojik şiddet de sıkça yaşardık. Evliliğimde fiziksel şiddet görmesem de aşırı derecede psikolojik şiddete maruz kaldım zaten. Bu durumdan sonra psikiyatriye başvurdum ve ilaç tedavisi almaya başladım. İlaçları kullanmayı bıraktım ve dengem bozuldu. Hayatım daha da karmaşık bir hal aldı."* (Katılımcı2)

Katılımcı10, madde bağımlılığına eşi ve evliliğindeki sorunlar yüzünden başlamıştır. Eşinden ara sıra fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen katılımcı, kayınvalidesinden psikolojik şiddet gördüğünü dile getirmektedir. Katılımcı, en çok psikolojik şiddetten etkilendiğini söylemektedir.

> "*Kendi ailemde şiddet olmadı, ne fiziksel ne de sözlü olarak. Normal kavgalarımız oldu ama o şekilde değil. Eşimden ara sıra fiziksel şiddet gördüm. Evliliğimizin ortalarında alkollü olduğu birkaç an vardı. Tartışmalar sertleşti ve vurmaya başladı. Ben de sinirle karşılık verdim. Kayınvalidemden ise psikolojik şiddet gördüm. Evde bana aşırı kurallar koyuyor, rahat hissetmiyordum. Beni dışarıda para bulmam için adeta dilendiriyordu. Bu durumlar hayatımı oldukça etkiliyordu.*

> *Anneme anlatamıyordum, duygularımı içime atıyordum ve sonunda panik atak gibi psikolojik rahatsızlıklar yaşadım. Kayınvalideme istediğim şeyleri söyleyememek beni çok zorluyordu."* (Katılımcı10)

Araştırmamızda tespit ettiğimiz 10 katılımcının 9'unun şiddet yaşadığı görülmüştür. Katılımcılar genellikle en çok ergenlik ve evlilik dönemlerinde şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Şiddetin en yaygın türleri arasında ise psikolojik ve fiziksel şiddet öne çıkmıştır. Şiddeti en çok uygulayan kişi olarak da baba görülmektedir. Ardından anne ve eş/partner gelmektedir. Katılımcıların çoğunluğu şiddetin devamlı olduğunu, bazıları ise belirli aralıklarla şiddetin yaşandığını dile getirmiştir. Dokuz katılımcının beşi şiddetin madde bağımlılığı üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgular, literatürdeki benzer çalışmalarla uyumlu görünmektedir. Şiddetle ilgili araştırmaların çoğunda (Chen vd., 2011; Ulusoy vd., 2005; Özcan Demir, 2006), ev ortamında şiddet yaşayan ve istismar geçmişi bulunan gençlerin alkol ve uyuşturucu kullanma olasılığının, ailelerinde şiddet veya istismar hikayesi olmayan gençlere kıyasla daha fazla olduğu görülmüştür. Bir başka araştırmada aile içinde kötü muamele görmüş gençlerle ilgili olarak (Wall & Kohl, 2007, s. 25) en sık görülen kötü muamele türlerinin fiziksel istismar, ihmalkarlık ve cinsel istismar olduğu tespit edilmiştir. Kadınlar ile yapılan araştırmalarda (Ağaçhanlı, 2016; Katz, 2000; Covington, 2008; Greenfield, 2016; Whitfield, 2014; Wilsnack vd., 1997; Salomon vd., 2002; Hiebert-Murphy & Woytkiw, 2000), kadınlarda, çocukluk dönemi cinsel istismarıyla ilişkilendirilen ve şiddet ile diğer istismar türlerinin, kadınlarda madde ve alkol bağımlılığı riskini artırdığı vurgulanmıştır. Genç yetişkinler üzerindeki araştırmalar (Laçin, 2022; Seyfeli, 2021; Konuş, 2019; Yüksel, 2020), çocuklukta maruz kalınan fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın madde bağımlılığını etkilediğini göstermiştir. Kayagan'ın çocuk- luk travmalarıyla ilgili yaptığı çalışmada (2019, ss. 38-39), kadın madde bağımlılarının erkeklerden daha yüksek cinsel istismar puanlarına sahip olduğu bulunmuştur. Farklı bir çalışma olan Sommers ve Baskin'in araştırması (1997, ss. 845-847), cinsel istismara maruz kalmış kadınların uzun vadede uyuşturucu kötüye kullanımı, uyuşturucu ticareti ve genel suç işleme konularında erkeklerden daha fazla eğilim gösterdiklerini ortaya çıkarmaktadır. Pettiway'ın (1997) yaptığı araştırmada, azınlık grupta bulunan madde bağımlısı genel ev kadınları üzerinde çalışılmıştır. Kadınların genel olarak uyuşturucu bağımlısı erkek partnerleri tarafından şiddet gördükleri belirlenmiştir. Kadının, şiddete maruz kalması travma, anksiyete, kaygı ya da travma sonrası stres bozukluğu yaratabilir. Bu nedenle madde kullanımını bu tarz sorunlarla başa çıkma mekanizması olarak görebilirler. Dolayısıyla şiddetin her türü madde kullanımına başlama açısından risk oluşturmaktadır diyebiliriz.

SONUÇ

Bu çalışma aile yapısı, aile içi şiddet ve kadın madde bağımlılığını konu edinmektedir. Yapı kavramı; etki/tepki, etkileşim ve ilişkiler örüntüsünden ayrı olarak düşünülemeyeceği için aile yapısı kendi içerisinde doğrudan aile içindeki

ilişkileri içermektedir. Çünkü yapının kendi içindeki parçaları etkileşim ve ilişkiler ağından oluşmaktadır (Dikeçligil, 1997). Bu nedenle bu çalışma aile yapısının ve bu yapı içerisinde yer alan aile ilişkilerinin ve aile içindeki şiddetin madde bağımlısı kadınlarda nasıl bir etki yarattığını incelemeyi amaçlamıştır. Madde bağımlısı kadınların aile yapısının nasıl olduğu ve aile içinde şiddet varsa bu durumun kadınların madde bağımlılığına nasıl etki ettiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü'nde (AMATEM) ayakta tedavi olan 10 madde bağımlısı kadın ile konuşulmuştur. Araştırma konusu belirlenirken, Türkiye'de madde satışının ve bağımlılığının artması ve madde bağımlılığının kadınlar üzerinden ulusal literatürde kapsamlı bir şekilde incelenmemiş olması etkili olmuştur.

Araştırma bulgularımız aile yapısının ve ev içi şiddetin kadınların madde bağımlılığı üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu madde bağımlılıklarını doğdukları veya kendi kurdukları ailelerin etkisi altında geliştirdiklerini dile getirmişlerdir. Aile yapısı, anne-baba tutumları, kendi kurdukları aile ilişkileri kadınları madde bağımlılığına iten etkenlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğunda anne ve baba tarafından ilgisiz bir tutumla yetiştirildikleri görülmüştür.

Şiddet de kadınların madde kullanımına başlamalarında etkili faktörlerden biridir. Kadınların madde bağımlılığında etkili olan ailevi faktörler arasında, doğdukları ailede ve kendi kurdukları ailede şiddetin varlığı bulunmuştur. Kadınlar en çok ergenlik ve evlilik döneminde şiddet görmüşlerdir. En fazla şiddet uygulayan kişi genellikle "baba" olarak dile getirilmiştir. Ardından, anne ve eş/partner gelmektedir. Kadınlar en çok psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı şiddetin sürekli olduğunu, bir kısmı ise belirli aralıklarla olduğunu dile getirmiştir.

Yapılan literatür sonuçlarına baktığımızda da görmekteyiz ki, aile yapısındaki olumsuz tutumlar, birey üzerinde olumsuz davranış ve alışkanlıklara yol açmakta ve sapmalara yol açmaktadır. Bu çalışmada aile yapısında en çok ilgisiz ve kayıtsız tutum ile karşılaşılmıştır. Bu sonuç ile literatürde benzer çalışmalara rastlanmıştır ancak aynı zamanda farklılıklar da vardır. Bazı çalışmaların sonuçları aşırı koruyucu tutum ya da aşırı otoriter tutum olarak bulunmuştur. Ancak bu tutumlar, her şekilde bireyin gelişimini ve davranışlarını olumsuz etkileyen tutumlardır. Bu açıdan literatürle genel benzerlik şudur: madde kullanmayan bireylerde demokratik bir ebeveyn tutumu görülmektedir. Kadın madde bağımlılığı ve şiddet bölümü ile ilgili yapılan literatür ile bulgularımızı karşılaştırdığımızda ise benzerlikler görmekteyiz. Literatürde de şiddetin, kötü alışkanlıklara ittiği ve kadınlarda madde bağımlılığını arttırdığı görülmüştür. Travmatik deneyimlerin ardından, insanlar genellikle denetimsiz, stres içinde ya da güvensiz bir duygu içinde hissedebilirler. Bu durum, kadınların madde kullanımına yönelmesinde bir etken olabilir. Bu bağlamda, şiddete maruz kalmış bireyler, duygusal ve bedensel acılarını hafifletmek adına uyuşturucu kullanımına yönelebilirler. Tüm bunlarla birlikte ev içi

alanda kadının daha fazla vakit geçirmesi, kadının ailevi sorunlardan daha fazla etkilenmesine ve ev içi şiddete daha fazla maruz kalmasına yol açabilmektedir.

Yazar Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı: İlk yazarın katkı oranı %60, ikinci yazarın katkı oranı %40'tır. Çalışma kapsamında yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Teşekkür Notu: Bu çalışma YEŞİLAY tarafından desteklenmiştir.

KAYNAKÇA

Abaylı, S. (2021). *Madde Bağımlılığı Olan ve Olmayan Ergenlerde Algılanan Baba Tutumları ve Babalarındaki Kumar Oynama Davranışının İncelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Gaziantep.

Abbey, A., Zawacki, T., Buck, P.O., Clinton, A.M. & McAuslan, P. (2004). Sexual assault and alcohol consumption: What do we know about their relationship and what types of research are still needed? *Aggression and Violent Behavior, 9* (3), 271-303. https://doi.org/10.1016/S1359-1789(03)00011-9

Abrahams, N., Jewkes, R., Laubscher, R. & Hoffman, M. (2006). Intimate partner violence: Prevalence and risk factors for men in Cape Town, South Africa. *Violence and victims, 21* (2), 247-264. https://doi.org/10.1891/vivi.21.2.247

Ağaçhanlı, R. (2016). *Opioid Tedavisindeki Kadın Hastalar ile Opioid Kullanım Bozukluğu Olmayan Kadınların Cinsel İşlev Bozukluğu ve Travmatik Yaşantılar Açısından Karşılaştırılması.* (Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.

Al-Badayneh, D. M. (2012). Violence Against Women In Jordan. *Journal of family violence. 27* (5), 369-379. https://doi.org/10.1007/s10896-012-9429-1

Allen, M. (1992). Exposure to Pornography and Acceptance of Rape Myths: A Research Summary Using Meta-Analysis. *Journal of communication. 45* (1), 5-26. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1995.tb00711.x

Almış B. H., Kütük, E. K., Gümüştaş, F. & Çelik, M. (2018). Kadınlarda Ev İçi Şiddet İçin Risk Faktörleri ve Ev İçi Şiddete Uğrayan Kadınlarda Ruhsal Bozulmanın Belirleyicileri. *Nöropsikiyatri Arşivi. 55* (1), 67-72. https://doi.org/10.29399/npa.19355

Altınay, A. G. & Arat, Y. (2008). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet.* 2. Baskı. İstanbul: Punto Baskı Çözümleri.

Anderson, C. A. & Bushman, B. J. (2001). Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behavior: A meta-analytic review of the scientific

literature. *Psychological science, 12* (5), 353-359. https://doi.org/10.1111/1467-9280.00366

Aromäki, A. S., Haebich, K. & Lindman, R. E. (2002). Age as a modifier of sexually aggressive attitudes in men. *Scandinavian Journal of Psychology, 43* (5), 419-423. https://doi.org/10.1111/1467-9450.00310

Arpacı, F. & Tokyürek, Ş. (2012). Boşanmış Bireylerin Yeniden Evlilik Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi,* (31), 1-15. dx.doi.org/10.28949/bilimname.396376

Arslan, H. (2016). *Ankara İli Polatlı İlçesindeki Ailelerin Sosyoekonomik Düzeyleri ve Aile İçi İlişkiler Temelinde 13-18 Yaş Gençlerde Madde Bağımlılığı.* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Başkale, H. & Sözer, A. (2015). Eşinden/Partnerinden Şiddet Gören Kadınların Şiddet Algısı ve Mağduriyet Nedenleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin, 14* (6).

Başlar, A. (2023). *Antidepresan Kullanımı.* https://altiustupsikoloji.com/yazilar/bilimselicerik-5381/ (Erişim Tarihi: 14. 02. 2024).

Barongan, C. & Hall, G. C. N. (1995). The influence of misogynous rap music on sexual aggression against women. Psychology of women Quarterly, *19* (2), 195-207.

Baysan Arabacı, L. B., & Uygun, T. (2022). Şiddet Uygulayan ve Şiddet Uygulanan Bireylerin Özellikleri. Hemşirelik Bilimi Dergisi, *5* (1), 38-46. https://doi.org/10.54189/hbd.948973

Bircan, S. (2011). Madde Bağımlısı Olan ve Olmayan Ergenlerin Benlik Saygıları, Algıladıkları Ebeveyn Kabul Reddi ve Çocuk Yetiştirme Stillerinin Karşılaştırılması. (Yüksek Lisans Tezi). Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bircan, S. & Erden, G. (2011). Madde Bağımlılığı: Aile ile İlgili Olası Risk Faktörleri, Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddi ve Çocuk Yetiştirme Stilleri. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi. *18* (3), 211-222.

Bogdan, R. & Biklen, S. K. (1997). Qualitative Research For Education. Boston MA: Allyn & Bacon.

Bozkurt, O. (2015). Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Campbell D. (2017). NHS prescribed record number of antidepressants last year. The Guardian. www.theguardian.com/society/2017/jun/29/nhs- prescribed-record-number-of-antidepressants-last-year (Erişim Tarihi: 14. 02. 2024).

Canel, A. N. (2007). Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Chen, W., Propp, J., Delara, E. & Corvo, K. (2011). Child Neglect And Its Association With Subsequent Juvenile Drug and Alcohol Offense. Child and Adolescent Social Work Journal. *28* (4), 273-290. doi 10.1007/s10560-011-0232-2

Cheng, T. C. & Lo, C. C. (2009). The Roles of Parenting and Child Welfare Services In Alcohol Use By Adolescents. Children and Youth Services Review. *32* (1), 38-43. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.06.014

Collins, J. J., Kroutil, L. A., Roland, E. J. & Moore-Gurrera, M. (1997). Issues in the linkage of alcohol and domestic violence services. Recent Developments in Alcoholism. Alcohol and Violence-Epidemiology Neurobiology Psychology Family Issues, *13*, 387-405. https://doi.org/10.1007/0-306-47141-8_20

Covington, S. S. (2008). Women and Addiction: A Trauma-Informed Approach. Journal of Psychoactive Drugs. *40* (5), 377-385. https://doi.org/10.1080/02791072.2008.10400665

Crean, R. D., Crane, N. A. & Mason, B. J. (2011). An Evidence-Based Review of Acute And Long-Term Effects of Cannabis Use On Executive Cognitive Functions. Journal of Addiction Medicine. *5* (1), 1–8. doi: 10.1097/ADM.0b013e31820c23fa

Creswell, J. W. (2017). Araştırma Deseni, Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları. (Çev. Selçuk Beşir Demir). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

Creswell, J. W. (2019). Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri. (Çev. Hasan Özcan). Ankara: Anı Yayıncılık.

Çataloğlu, B. (2011). Madde Kullanan ve Kullanmayan Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık ve Aile İşlevleri Açısından Karşılaştırılması. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Demir, N. (2019). Birey, Toplum, Bilim: Sosyoloji Temel Kavramlar. Ankara: Doruk Kitabevi.

Dikeçligil, B. (1997). Bir analiz modeli denemesi: 'Sosyal yapı' ve 'toplumsal yapı'. *Yeni Türkiye Dergisi,* Türk Dünyası Özel Sayı, 647-667.

Erbay, E., Oğuz, N., Yıldırım, B. & Fırat, E. (2016). Alkol ve Madde Bağımlılığı Olan Bireylerin Başa Çıkma Tutumları. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, *20* (3), 597-609.

Ersoy, Ö. (2015). Kahramanmaraş İl Merkezindeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı ve Etkileyen Faktörler. (Tıpta Uzmanlık Tezi). Çukurova Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Adana.

Ertaş, A. G. (2022). 18-25 Yaş Arası Genç Erişkinlerin Madde Bağımlılığı ile Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Ettorre, E. (1992). Women And Substance Use. USA: The Macmillan Press.

EUROPOL (2021). Serious And Organized Crime Threat Assessment SOCTA. https://www.europol.europa.eu/ (Erişim Tarihi: 07. 11. 2021).

Evcin, U. (2011). Lise Gençlerinin Vakit Geçirdiği Ortamların Madde Kullanımı Davranışı Üzerindeki Etkileri: Bayrampaşa Örneklemi. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Evren E. C., Saatçioğlu Ö., Evren B., Yapıcı A. & Açmak D. (2003). Alkol Kullanım Bozukluğunda Cinsiyet Farklılığı: Yatan Hasta Verilerinin İncelenmesi. Bağımlılık Dergisi. *4* (3), 96-100.

Giacomazzi, A. L. & Smithey, M. (2001). Community Policing And Family Violence Against Women: Lessons Learned From A Multiagency Collaborative. Police Quarterly, *4* (1), 99-122.https://doi.org/10.1177/109861101129197761

Gjersing, L. & Brettville-Jensen, A. L. (2014). Gender Differences In Mortality And Risk Factors In A 13-Year Cohort Study of Street-Recruited Injecting Drug Users. BMC Public Health. *14* (440), 1-11. https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-440

Gordon, T. (2012). Etkili Anne-Baba Eğitimi. İstanbul: Profil Yayıncılık.

Greenfield, S. F. (2016). Treating Women With Substance Use Disorders, The Women's Recovery Group Manual. New York: The Guilford Press.

Greenfield, S. F., Brooks, A. J., Gordon, S. M., Green, C. A., Kropp, F., McHugh, R. K. & Miele, G. M. (2007). Substance Abuse Treatment Entry, Retention, And Outcome In Women: A Review of The Literature. Drug And Alcohol Dependence. *86* (1), 1-21. https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2006.05.012

Gurr, T. R. (1973). The Revolution. Social-Change Nexus: Some Old Theories And New Hypotheses. Comparative Politics. *5* (3): 359-392.

Güler, N., Tel, H. & Tuncay, F. Ö. (2005). Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı. CÜ Tıp Fakültesi Dergisi. *27* (2), 51-56.

Gürsu, O. (2018). Madde bağımlılığı ve din: HİGED Örneği. Addicta: The Turkish Journal on Addictions, *5* (1), 37-54. 10.15805/addicta.2018.5.1.0006

Hançerlioğlu, O. (1986). Toplumbilim Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Havaçeliği Atlam, D. & Yüncü, Z. (2017). Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanım Bozukluğu ve Ailesel Madde Kullanımı Arasındaki İlişki. Klinik Psikiyatri. *20*, 161-170

Heise, L. (1993). Violence Against Women: The Hidden Health Burden. World Health Statistics Quarterly. *46* (1), 78-85.

Hiebert-Murphy, D. & Woytkiw, L. (2000). A model for working with women dealing with child sexual abuse and addictions: The Laurel Centre, Winnipeg, Manitoba, Canada. Journal of Substance Abuse Treatment, *18* (4), 387-394. https://doi.org/10.1016/s0740-5472(99)00075-6

Jêdrzejczak, M. (2005). Family and Environmental Factors of Drug Addiction Among Young Recruits. Military Medicine. *170* (8), 688–690. https://doi.org/10.7205/milmed.170.8.688

Kahraman, Z. (2011). Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna ve Aile Sistemine Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kaplan, B. & Aksel, E. Ş. (2013). Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Nesne Psikoloji Dergisi, *1* (1), 20-49. doi:10.7816/nesne-01-01-02

Karadeniz, H. (2019). Feminist Edebiyat Eleştirisi ve Hatice Bilen Buğra'nın Mal Sahibi Adlı Hikâyesinin İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *5* (2), 284-298. https://doi.org/10.31592/aeusbed.589693

Karakaş, S. A. & Ersöğütçü, F. (2016). Madde Bağımlılığı ve Hemşirelik. Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi, *3* (2), 133-139. https://doi.org/10.17681/hsp.34389

Katz, R. S. (2000). Explaining Girls' And Women's Crime And Desistance In The Context of Their Victimization Experiences: A Developmental Test of Revised Strain Theory And The Life Course Perspective. Violence against women. *6* (6), 633-660. doi:10.1177/10778010022182065

Kayagan, M. (2019). Madde Bağımlılığı ile Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Kemal Temel, M. (2019). Modern Psikososyoklinik Gelişmelerin Eseri "Antidepresan Kullanım Bozukluğu:" Tıp Etiğince Sorun Teşkil Eden Bir Olgu. Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences, *24* (3), 206-216.

Konuş, B. (2019). Madde Bağımlılığı Tedavisi Gören Bireylerde Çocukluk Çağı Travmalarının Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Üzerine Etkisi: Öz Şefkatin Aracı Rolü Üzerine Bir İnceleme. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kurupınar, A. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Madde Bağımlılığı Alışkanlığı ve Yaygınlığı: Bartın İli Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kutlu, Y. (2011). Kadının Madde Kullanımı ve Bağımlılığı. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi. *2* (2), 90-94.

Laçin, H. (2022). Genç Yetişkinlerde Ailede Çocukluk Çağı Travması ve Benlik Saygısının Madde Bağımlılığı ile İlişkisi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Learmonth, A. (2016). Antidepressant usage reaches record levels. The National. www. thenational. scot/news/14903946. Antidepressant_usage_reaches_record_levels (Erişim Tarihi: 15. 02. 2024).

Moreh, S. & O'Lawrence, H. (2016). Common Risk Factors Associated With Adolescent And Young Adult Depression. Journal of Health And Human Services Administration. *39* (2), 283–310.

Moses, J. & Knutsen, T. (2020). Bilmenin Yolları-Toplumsal ve Siyasal Araştırmalarda Rakip Metodolojiler. (Çev. İlbaşı K. ve Ersöz E.B.). İstanbul: Küre Yayınları.

Naçar, M., Baykan, Z., Poyrazoğlu, S. & Çetinkaya, F. (2009). Kayseri İlinde İki Sağlık Ocağı Bölgesi'nde Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, *8* (2), 131-138.

Neuman, W. L. (2006). Toplumsal Araştırma Yöntemleri-Nicel ve Nitel Yaklaşımlar II. (Çev. Sedef Özge). Ankara: Yayınodası Yayınları.

Neuman, W. L. (2014). Toplumsal Araştırma Yöntemleri-Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I. (Çev. Sedef Özge). Ankara: Yayınodası Yayınları.

Oğuz, F. & Özçelik, A. D. Ö. (2018). Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumu ile Madde Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, *11* (58), 535-543.

Okamoto, S. K., Helm, S., Po'a-Kekuawela, K., Chin, C. I. H. & Nebre, L. R. H. (2009). Community Risk and Resiliency Factors Related To Drug Use of Rural Native Hawaiian Youth: An Exploratory Study. Journal of Ethnicity in Substance Abuse. *8* (2), 163–177. https://doi.org/10.1080/15332640902897081

Owusu Adjah, E. S. & Agbemafle, I. (2016). Determinants of Domestic Violence Against Women In Ghana. BMC Public Health. *16* (1), 1-9. https://doi.org/10.1186/s12889-016-3041-x

Ozankaya, Ö. (1986). Toplumbilim. Ankara: Tekin Yayınları.

Öngel Atar, A., Yalçın, Ö., Uygun, E., Çiftçi Demirci, A. & Erdoğan, A. (2016). Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Aile İşlevlerinin, Çift

Uyumunun ve Anne Baba Tutumunun Değerlendirilmesi. Nöropsikiyatri Arşivi. *53* (1), 38-44.

Özcan Demir, N. (2006). Ailedeki Madde Bağımlılığının Ergenin Sapmış Davranışlara Yönelmesindeki Etkisi: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. *23* (1), 119-129.

Özcan Demir, N., Görgün Baran, A. & Ulusoy, D. (2007). Aile Bireylerindeki Ruhsal Bozuklukların Ergenler Üzerine Etkisi: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. *24* (2), 155-163.

Özerkmen, N. & Gölbaşı, H. (2012). Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet. Akademik Bakış Dergisi. *28*, 1-19.

Özmen, F. & Kubanç, Y. (2013). Liselerde Madde Bağımlılığı-Mevcut Durum ve Önerilere İlişkin Okul Müdürleri ve Öğretmenlerin Bakış Açıları. Electronic Turkish Studies. *8* (3).

Öztürk, S. (2006). Aile İçi İletişimin Ergenin Duygusal Sağlığına Etkisi Keçiören İlçesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özyurt, B. C. & Deveci, A. (2011). The Relationship Between Domestic Violence And The Prevalence of Depressive Symptoms In Married Women Between 15 And 49 Years of Age In A Rural Area of Manisa, Turkey. Turkish Journal of Psychiatry. *22* (1), 1-6.

Payne, D. & Wermeling, L. (2009). Domestic Violence And The Female Victim: The Real Reason Women Stay. Journal of Multicultural, Gender And Minority Studies. *3* (1), 1-6.

Perucci, C. A., Davoli, M., Rapiti, E., Abeni, D. D. & Forastiere, E. (1991). Mortality of Intravenous Drug Users In Rome: A Cohort Study. American Journal of Public Health. *81* (10), 1307–1310. https://doi.org/10.2105/ajph.81.10.1307

Petin, B. (2014). Denetimli Serbestlik Kapsamında Madde Bağımlılığı İçin Tedaviye Yönlendirilen Olguların Algıladıkları Aile Desteğinin Tedaviye Etkisi ve Ailelerinde Psikiyatrik Tanı Varlığı. (Tıpta Uzmanlık Tezi). Ege Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İzmir.

Pettiway, L. E. (1997). Workin'It: Women Living Through Drugs And Crime. Philadelphia: Temple University Press.

Polat, G. (2014). Madde Bağımlılığı Tedavisinde Sosyal Hizmet Mesleği. Okmeydanı Tıp Dergisi, *30* (2), 143-148. doi:10.5222/otd.supp2.2014.143

Poole, N. & Dell, C. A. (2005). Girls, Women and Substance Use. Canadian Centre on Substance Abuse.

Rädiker, S. & Kuckartz, U. (2020). Açık Uçlu Anket Sorularının MAXQDA ile Adım Adım Analizi. (Çev. Sinem Toraman). Berlin: MAXQDA Press.

Regier, D. A., Farmer, M. E., Rae, D. S., Locke, B. Z., Keith, S. J., Judd, L. L. & Goodwin, F. K. (1990). Comorbidity of Mental Disorders With Alcohol And Other Drug Abuse: Results From The Epidemiologic Catchment Area (ECA) Study. Jama. *264* (19), 2511-2518.

Saldana, J. (2019). Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi.

Salomon, A., Bassuk, S. S. & Huntington N. (2002). The Relationship Between Intimate Partner Violence and The Use of Addictive Substances In Poor and Homeless Single Mothers. Violence Against Women, *8* (7), 785-815. doi:10.1177/107780102400388489

Sardoğan, M. E. & Karahan, T. F. (2005). The Effect of Human Relation Skill Training Program For Married Couples On The Level of Marital Adjustment of Married Couples. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences, *38* (2), 89-102. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000117

Semahegn, A. & Mengistie, B. (2015). Domestic Violence Against Women And Associated Factors In Ethiopia; Systematic Review. Reproductive Health. *12* (1), 1-12. https://doi.org/10.1186/s12978-015-0072-1

Seyfeli, E. B. (2021). Yetişkinlerde Madde Bağımlılığı ile Çocukluk Çağı Travmaları ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Singh, V. A. S., Thornton, T. & Tonmyr, L. (2011). Determinants of Substance Abuse In A Population of Children and Adolescents Involved With The Child Welfare System. International Journal of Mental Health and Addiction. *9*, 382-397. doi:10.1007/s11469-011-9320-y

Sommers, I. & Baskin, D. R. (1997). Situational or Generalized Violence In Drug Dealing Networks. Journal of Drug Issues. *27* (4), 833-850. https://doi.org/10.1177/002204269702700411

Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. & Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. Türk Psikoloji Yazıları. *13* (25), 42-59.

Tarhan, N. (2011). Son Sığınak Aile. İstanbul: Nesil Yayınları.

Taşdemir Avşar, S. (2017). Şiddet Gören Kadınların Sığınmaevlerine Erişimini Engelleyen Etmenler. Fe Dergi. *9* (1), 134-150. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000183

T.C Sağlık Bakanlığı Sağlık Yatırımları Genel Müdürlüğü. (2022). Amatem ve Çematem Projeleri. https://sygm.saglik.gov.tr/TR,32548/amatem-ve-cematem-projeleri.html.Update (Erişim Tarihi: 13. 02. 2024).

Tektaş Soy, İ. (2019). Madde Bağımlılığı Tanısı Almış Bireylerde Benlik Saygısı ve Sosyal Dışlanma Algıları Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Tezcan, M. (2012). Sosyolojiye Giriş. 7. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Toprak Ergönen, A., Biçen, E. & Ersoy, G. (2020). COVID-19 Salgınında Ev İçi Şiddet. Adli Tip Bülteni, *25* (özel sayı), 48-57.

Turk, R., Çelik, S. S., Çetin, M. & Soydan, G. (2017). Experiences And Views of Married Women About Domestic Violence. International Journal of Nursing Practice. *23* (4), 1-8. https://doi.org/10.1111/ijn.12543

Tuten, M. & Jones, H. E. (2003). A Partner's Drug-Using Status Impacts Women's Drug Treatment Outcome. Drug And Alcohol Dependence. *70* (3), 327-330. https://doi.org/10.1016/s0376-8716(03)00030-9

Türk Dil Kurumu. (2019). "Şiddet". https://sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 22.07.2022).

Ulusoy, D. (2006). Gençlerin Sapmış Davranışlara Yönelmelerinde Etiketlenmenin Etkisi: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. *23* (2), 21-31.

Ulusoy, D., Özcan Demir, N. & Görgün Baran, A. (2005). Parçalanmış aile ve gençlerde sapmış davranışlar: lise son sınıf gençliği örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, *22* (2).

UNODC (2021). Drug Markets Trends: Cannabis Opioids-World Drug Report. 3 Booklet. United Nations: United Nations Publication. (Erişim tarihi: 31 08. 2022).

UNODC (2021). Drug Market Trends: Cocaine Amphetaminetype Stimulants-World Drug Report. 4 Booklet. United Nations: United Nations Publication. (Erişim Tarihi: 31. 08. 2022).

UNODC (2022). Global Overview of Drug Demand And Drug Supply-World Drug Report. 2 Booklet. United Nations: United Nations Publication. (Erişim tarihi: 18. 01. 2022).

Utma, S. (2019). Bilgi Çağında İletişim Olgusu ve "İletişimsizlik" Becerisi. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi. *6* (2), 263-274.

Uysal, Z. Ç. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Alkol ve Madde Kullanımının Anne-Baba Tutumu, Benlik Saygısı ve Sosyal Destek ile İlişkisinin

İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ünal, B. & Gülseren, L. (2020). COVID-19 Pandemisinin Görünmeyen Yüzü: Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet. Klinik Psikiyatri Dergisi, *23*, 89-94. doi: 10.5505/kpd.2020.37973

Wall, A. E. & Kohl, P. L. (2007). Substance Use In Maltreated Youth: Findings From The National Survey of Child and Adolescent Well-Being. Child Maltreatment. *12* (1), 20-30. https://doi.org/10.1177/1077559506296316

Whitfield, D. (2014). A Stepping Stone To Recovery: A Qualitative Study Of Women Who Successfully Completed Residential Substance Abuse Treatment. (Unpublished Doctoral Thesis). California School Of Professional Psychology, America.

Wills, T. A. & Yaeger, A. M. (2003). Family Factors And Adolescent Substance Use: Models And Mechanisms. Current Directions In Psychological Science, *12* (6), 222– 226. https://doi.org/10.1046/j.0963-7214.2003.01266.x

Wilsnack, S. C., Vogeltanz, N. D., Klassen, A. D. & Harris, T. R. (1997). Childhood sexual abuse and women's substance abuse: national survey findings. Journal of studies on alcohol, *58* (3), 264-271. https://doi.org/10.15288/jsa.1997.58.264

WHO (2004). International Statistical Classification of Diseases And Health Related Problems ICD-10. https://www.who.int/standards/classifications/classification-of-diseases (Erişim Tarihi: 20.07.2022).

Yalman, E. (2019). Ebeveyn ve Akran İlişkilerinin Genç Kızlarda Madde Kullanımına Etkisi. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, *4* (2), 372-391. https://doi.org/10.21733/ibad.536682

Yaman, Ö. M. (2014). Uyuşturucu Madde Bağımlısı Gençlerin Aile İçi İlişkilere Yönelik Görüşleri: Esenler-Bağcılar Örneği. Addicta: The Turkish Journal on Addictions. *1* (1), 99-132.

Yavuzer, H. (1988). Ana-Baba ve Çocuk, Ailede Çocuk Eğitimi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldırım, S. (2017). Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkillik. Bildiriler Kitabı-II (10-13 Mayıs 2017) Bildirileri içinde (ss.193- 216), Düzenleyen İlmi Etüdler Derneği ve Muş Alparslan Üniversitesi.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, A. H. (2005). Sözsüz İletişim-Din Hizmetlerinde İletişim ve Halkla İlişkiler. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Yüksel, B. C. (2020). The Evalution of Substance Use Characteristics and Psychosocial Factors In Individuals With Early and Late Onset Substance Use Disorder. (Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.